

FESTIVALUL DE TEATRU: DE LA SĂRBĂTOARE STRADALĂ LA PROIECT CULTURAL CU REZONANȚĂ INTERNAȚIONALĂ

THE THEATER FESTIVAL: FROM STREET CELEBRATION TO CULTURAL PROJECT WITH INTERNATIONAL RESONANCE

LIUBA ROZDOVAN²⁹,

doctorandă,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0001-6175-332X>

SVETLANA TÂRȚĂU³⁰,

doctor în studiul artelor, profesor universitar,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0001-9619-5137>

CZU 792.092

DOI <https://doi.org/10.55383/ca2026.14>

În ultimele decenii Europa a cunoscut o creștere semnificativă a numărului de festivaluri de teatru, acest proces fiind asociat și influențat prin prisma schimbărilor culturale, economice, tehnologice și politice de amploare. Articolul ce urmează este o analiză succintă a factorilor determinanți, ce contribuie la expansiunea sectorului festivalier teatral. La baza identificării acestor factori stau concluziile studiilor în domeniul sociologiei, antropologiei, politicilor publice și economiei culturii. Apariția de noi festivaluri devine un rezultat al convergenței dintre democratizarea accesului la cultură, globalizarea schimburilor artistice, dezvoltarea urbană și optimizarea modelelor de finanțare culturală.

Cuvinte-cheie: *festival de teatru, diversitate culturală, mobilitate artistică, acces la cultură, diversificarea publicului, identitate culturală*

In the recent decades, Europe has experienced a significant increase in the number of theater festivals; this process is influenced by large-scale cultural, economic, technological and political

²⁹ E-mail: liubarozdovan@gmail.com

³⁰ E-mail: tartausvetlana2022@gmail.com

changes. The following article presents a brief analysis of the determining factors that contribute to the expansion of the theater festival sector. The identification of these factors is based on the conclusions of studies in the fields of sociology, anthropology, public policy and the economy of culture. The emergence of new festivals is becoming a result of the convergence between the democratization of access to culture, the globalization of artistic exchanges, urban development and the optimization of cultural financing models.

Keywords: theater festival, cultural diversity, artistic mobility, access to culture, audience diversification, cultural identity

Introducere

Astăzi, mai mult ca oricând, denumirea de *festival* este atribuită unui număr imens de evenimente cu caracter tematic divers: festivaluri de teatru, muzică, film sau artă vizuală, festivaluri de tradiții populare sau artizanat, festivaluri multidisciplinare, festivaluri de gastronomie.

Cu siguranță, ne putem întoarce la Atena, în Grecia Antică, pentru a urmări originile primelor festivaluri, în esență politico-religioase, precum Jocurile Olimpice, fondate în secolul al VIII-lea î.Hr. Însă, în Europa Occidentală, între secolele al XII-lea și al XVIII-lea, evenimentele culturale au început să capete forma pe care o cunoaștem astăzi. Sărbătorile tradiționale locale, precum carnavalul, parada muzicală, au contribuit la stabilirea unui model de consum cultural al comunității și au accentuat identificarea indivizilor cu propriul oraș, localitate.

Trebuie menționat că, deși modelul contemporan de festival, care inițial era dedicat muzicii și practicat în Europa începând cu a doua jumătate a sec. al XIX-lea, popularizarea festivalului s-a dovedit a fi un fenomen al secolului al XX-lea, iar vechiul continent devine unul dintre cele mai dinamice spații pentru organizarea festivalurilor de teatru. Evoluția nu este doar cantitativă, ci și calitativă: festivalurile s-au diversificat în privința formelor artistice, publicului, strategiilor de management și comunicare. Festivalurile actuale nu reprezintă doar platforme culturale și spații alternative pentru experiment artistic, dar și o experiență comunitară intensă, motoare economice urbane, forme de diplomatie culturală.

În cele ce urmează vom prezenta factorii esențiali care au determinat creșterea cantitativă și calitativă privind organizarea de festivaluri de teatru și evenimente culturale conexe. Analiza este structurată în patru categorii, ale căror elemente rămân interconectate și se completează reciproc: *factori culturali și sociali, factori economici și urbanistici, politici publice și cadre instituționale, globalizarea și schimburile internaționale.*

Factori culturali și sociali

Democratizarea accesului la cultură la nivelul întregii societăți este un concept intens promovat după anii 1980 în Europa. Acest fapt a stimulat organizarea de festivaluri ca instrumente de accesibilizare și includere culturală prin oferirea posibilităților de participare la

evenimente pentru categorii sociale variate, eliminând bariere de statut social sau economic al spectatorului. Teatrul nu mai este privit ca un produs destinat elitei sociale. Extinderea accesului la cultură, oferirea de noi forme de culturalizare rapidă și intensă a permis implicarea comunității în procesele culturale și implementarea de inițiative comunitare, astfel festivalul fiind o experiență temporară a întregii comunități. Perioada de desfășurare a festivalului modifică parțial ritmurile cotidiene atât pentru artiști, cât și pentru public, spațiul festivalier capătă o nouă esență, în care întâlnirea, prezența, comunicarea devin indispensabile. Publicul nu este doar spectator, ci devine parte dintr-o comunitate, un element al co-prezenței, al dialogului, al schimbului de experiență.

Natura festivalului a dus la *diversificarea publicului*, astfel ar fi complicat să alcătuim un portret tipic unui spectator, participant al festivalului. În acest context, cercetătoarea franceză Isabelle Garat menționează o caracteristică comună pentru toate tipurile de evenimente, „sărbătorile și festivalurile sunt spații sociale de întâlnire, de reuniuni amicale sau familiale, participarea unei singure persoane este rar întâlnită, prezența la un eveniment reprezintă, pe lângă alte aspecte, o dovadă de apartenență la un grup” [1 p. 279].

Astfel, concomitent cu obiectivele de culturalizare și educare artistică, festivalul răspunde la o necesitate socială primordială a individului *de a fi împreună*, de a socializa live într-un spațiu și timp organizate, centrate în jurul unei experiențe comune. Aceste momente schimbă cotidianul, ritmul obișnuit, oferind noi cunoștințe, emoții și trăiri. „Evenimentele din cadrul artelor spectacolului sunt experiențe pe care oamenii pot alege să le trăiască în timpul liber, pentru majoritatea participarea, fiind o activitate de recreere” [2 p. 8]. Din punct de vedere al consumului cultural, tendințele actuale modelează un public mai mobil, mai educat artistic, interesat de experiențe artistice imersive și interdisciplinare. Iar în acest context, organizarea unui festival trebuie să răspundă acestor necesități prin programe artistice variate, evenimente complementare, precum ateliere, instalații, discuții publice, expoziții, lansări de carte. Cunoașterea publicului în toate dimensiunile sale rămâne esențială pentru oricine își propune să mențină și să reinventeze întreaga experiență a festivalului în timp și spațiu.

În contextul globalizării, pentru a consolida *identitatea culturală locală*, orașele și regiunile europene folosesc festivalurile drept mijloc important de promovare a imaginii. Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu (FITS), eveniment model al artelor spectacolului, creat din dragoste de teatru, de oraș, de comunitate, a consolidat imaginea României în circuitul mondial al culturii și artelor spectacolului, aducând anual la Sibiu, începând cu 1993, personalități marcante din domeniu și zeci de mii de pasionați de cultură [3]. Timp de zece zile, FITS folosește spațiul orașului într-o manieră spectaculoasă: piețe, biserici, străzi medievale, zone industriale, iar comunitatea teatrală urbană și internațională contribuie progresiv la

promovarea imaginii Sibiului, fiind recunoscut, în această perioadă, drept Capitală Culturală Mondială.

Factori economici și urbanistici

Organizarea unui festival de teatru sau alt eveniment cultural, indiferent de dimensiune, perioadă de timp, tematică, necesită *investiții financiare* prin sponsorizări și parteneriate publice și private. Astfel, festivalurile sunt analizate tot mai des ca investiții economice, care generează un impact economic local. Pe durata festivalului, prin creșterea fluxului turistic sunt ocupate mai multe spații hoteliere, sporește consumul local de produse și servicii (restaurante, transport, comerț). Contractarea unor companii de prestări servicii pentru organizarea evenimentului, precum tipografii, servicii de securitate, chirie de echipamente, generează venituri suplimentare pentru economia și bugetul local. Festivalul contribuie și la crearea de noi locuri de muncă temporare, iar pe termen lung crește vizibilitatea regiunii, atrăgând noi investiții și turiști și înafara perioadei festivalului.

Administrațiile publice locale folosesc festivalurile ca *instrumente de regenerare urbană și rurală* prin aplicarea de măsuri de revitalizare a cartierelor sau a unor zone neutilizate (spații post-industriale transformate în săli alternative de teatru, o piață abandonată reamenajată temporar pentru spectacole, cu scenă, spațiu pentru public, iluminat). După festival zona rămâne îmbunătățită și începe să fie folosită mai des de către membrii comunității. Festivalurile devin, astfel, catalizatori ai dezvoltării unei localități cu potențial creativ, locurile atractive stimulează viața culturală și încurajează dezvoltarea economică și socială a regiunii.

Un exemplu este *Parcul Plutitor* din Rotterdam, o inițiativă urbană vizionară amplasată în portul Rijnhaven, pe râul Meuse. Creat în 2018 printr-o colaborare între *Audi Environmental Foundation*, *Clear Rivers* (fosta *Fundație Recycled Island*) și municipalitate, acest arhipelag verde de 140 m² este construit din deșeuri de plastic reciclate, colectate direct de pe căile navigabile locale. Compus din 28 de module hexagonale interconectate - fiecare de aproximativ 5 m² – parcul este ancorat în râu și cuprinde locuri de relaxare, vegetație și habitate pentru fauna acvatică și terestră. Această infrastructură ecologică este o platformă flexibilă pentru uz comunitar, găzduind prânzuri, întâlniri și spectacole de teatru și muzică, ceea ce favorizează îmbunătățirea vieții sociale și economice, promovarea conexiunilor între diferite comunități, sporirea atractivității turistice [4].

În cadrul cercetării efectuate de BOP Consulting pentru raportul *Impactul economic al festivalurilor de la Edinburgh* a fost realizat un sondaj, în care respondenții au fost rugați să se pronunțe referitor la importanța festivalului în decizia lor de a vizita acest oraș și această țară. Proporția publicului prezent la festivaluri, care numește festivalurile drept „singurul motiv pentru

care vin” în Scoția, a crescut de la 33% în 2010 la 43% în 2015. În 2022, aceasta a crescut din nou și, pentru prima dată, de când au început să fie analizate aceste date, mai mult de jumătate dintre vizitatorii non-locali (52%) au raportat că festivalurile au fost singurul lor motiv pentru vizitarea, în 2022, a Scoției. Acest lucru relevă faptul că festivalurile au devenit un factor declanșator puternic în atragerea publicului în Scoția în această perioadă [5 p. 4].

Un aspect important pentru dezvoltarea festivalului de teatru este *profesionalizarea sectorului cultural* european. Pentru promovarea rolului artei teatrale, politicilor culturale, inovației și cooperării, pentru realizarea proiectelor culturale activează numeroase rețele de manageri culturali. Ca exemplu poate fi citată *Asociația Festivalurilor Europene*, inițiată în 1952 de către cincisprezece membri și care cuprinde acum peste o sută de evenimente dedicate muzicii, dansului, teatrului și/sau combinării altor expresii artistice, difuze în peste treizeci de orașe și regiuni [6]. Asemenea infrastructuri favorizează apariția și sustenabilitatea evenimentelor. Festivalurile europene sunt conectate printr-o rețea de căi atât *reale*: conexiuni între artiști, spectatori, tehnicieni, bunuri și servicii, spații asigurate pentru circulația producțiilor culturale; cât și *virtuale*: idei creative, modele artistice, comportamente sociale, vizibilitate, descoperire de noi talente, recunoaștere artistică.

Festivalul de teatru funcționează nu doar ca spațiu de creație artistică și dialog intercultural, ci este și un laborator de practici manageriale, educaționale, fundraising, politici de comunicare, relații internaționale, ceea ce a evidențiat necesitatea unor specialiști bine pregătiți în domeniul managementului cultural. În acest context au fost dezvoltate noi *programe universitare de management cultural*, iar festivalurile de teatru contribuie direct la conținutul acestor programe, oferind studii de caz reale, stagii de practică, parteneriate instituționale și oportunități de învățare, adaptate la realitățile pieței culturale.

Politici publice și cadre instituționale

Promovarea și susținerea artelor spectacolului devine o strategie prezentă în politicile culturale la nivel european, național sau local. *Instituțiile publice și rețelele institutelor culturale* din Uniunea Europeană au generat programe ce facilitează mobilitatea artiștilor, coproducțiile internaționale, circulația spectacolelor. Aceste programe stimulează festivalurile să devină noduri culturale internaționale.

Uniunea Europeană a lansat programul *Creative Europe (Europa creativă)*, prin intermediul căruia oferă finanțare pentru proiectele din artele spectacolului, promovând inovația și mobilitatea artistică, stimulând diversitatea culturală și cooperarea transfrontalieră. Conform datelor Eurostat, 8,7 milioane de persoane din UE își desfășoară activitatea în sectorul cultural și creativ, echivalentul a 3,8% din forța de muncă totală din UE, reprezentând 1,2 milioane de

întreprinderi [7]. Artele spectacolului se numără printre primele trei sectoare finanțate în cadrul componentei *Cultură* a programului *Europa creativă*, după sectoarele patrimoniu și muzică, fiind un sector care depinde în mare măsură de finanțarea publică.

Politicile culturale reprezintă un instrument esențial prin care statul și autoritățile locale susțin, reglementează și promovează viața culturală a unei comunități. În acest context, festivalurile de teatru ocupă un loc deosebit, deoarece ele nu sunt doar evenimente artistice punctuale, ci adevărate platforme de dialog cultural, educație artistică și dezvoltare socială. Includerea festivalurilor de teatru în politicile culturale este, așadar, o necesitate strategică pentru consolidarea identității culturale și pentru stimularea participării publicului la actul artistic prin democratizarea accesului la cultură. Includerea festivalului de teatru în politicile culturale pe termen lung are un rol important în educația tinerilor și în formarea unui public avizat.

Tot mai multe municipalități stimulează promovarea evenimentelor artistice în oraș, asigurând un echilibru între zonele centrale și înfloritoare și cartierele îndepărtate sau defavorizate. Un exemplu este programul municipal *District Cultural* din Barcelona, care vizează distribuirea ofertelor culturale în toate cartierele Barcelonei, inclusiv în zonele periferice, mai puțin dezvoltate [8 p. 14]. Prin acest program sunt organizate activități culturale gratuite, inclusiv cinema, muzică live, circ, teatru, dans, artă și discuții, în diverse cartiere ale Barcelonei. Programul îmbină patru componente-cheie: ESCENA, secțiune prin care sunt oferite reprezentații de artă performativă în toate cartierele; PANTALLA, un circuit de film, care prezintă filme internaționale și locale, inclusiv animație pentru copii; TEMPORALS, un program de expoziții de artă contemporană, care implică comunitățile locale cu rolul de participanți culturali activi; și ARGUMENTA, o serie de conferințe în care experții împărtășesc cunoștințe cu societatea civilă dintr-o perspectivă critică.

Globalizarea și schimburile internaționale

Schimburile culturale internaționale și circulația artiștilor au stimulat sporirea ofertei pe segmentul de evenimente culturale internaționale. În acest context, festivalurile de teatru au devenit platforme dinamice de dialog intercultural, cu oportunități mari de dezvoltare artistică și vizibilitate sporită pentru un public larg și pentru mediul profesionist. Diversitatea artistică generează o ofertă culturală unică, publicul și artiștii au acces să cunoască stiluri, tradiții și forme teatrale din întreaga lume. Contactul cu practicile teatrale internaționale duce la creșterea calității artistice și la dezvoltarea managementului cultural, iar utilizarea noilor tehnologii stimulează apariția unor forme hibride de spectacol (teatru multimedia, performance digital, experiențe imersive).

Globalizarea și mobilitatea artistică deschid uși către fonduri europene sau internaționale și colaborări între instituții culturale din diferite țări. Un rol major în promovarea artelor spectacolului îl au rețelele de festivaluri (*European Festivals Association (EAN)*, *European Shakespeare Festivals Network*, *YOUROPE European Festival Association*, *International Network for Contemporary Performing Arts (IETM)* etc.). Formarea acestor rețele a creat sinergii ce permit creșterea vizibilității internaționale, partajare de resurse, schimb de experiență și dialog intercultural, cercetare și analiză. Aceste rețele stimulează multiplicarea festivalurilor de teatru după modele deja validate.

Proiectul *Perform Europe*, înființat în 2020 de către Uniunea Europeană prin programul *Creative Europe* și co-inițiat de consorțiul format din *IETM*, *EAN*, *Circostrada*, *European Dancehouse Network* și *IDEA Consult*, este un mecanism de finanțare orientat spre sectorul european al artelor spectacolului. Prin intermediul apelurilor sale deschise, promovează practici de turneu transfrontaliere sustenabile, o circulație geografică echilibrată a producțiilor teatrale, dinamizarea accesului la cultură. Ediția-pilot a *Perform Europe* (2020-2022) a sprijinit 19 parteneriate artistice, ultima ediție (iulie 2024 – noiembrie 2025) a avut 42 de parteneriate inclusive, sustenabile cu granturi totale de 2,1 milioane euro [9].

Concluzii

Creșterea cantitativă și calitativă a festivalurilor de teatru în Europa este rezultatul interacțiunii complexe dintre factori culturali, economici, politici și globali. Festivalurile răspund atât nevoilor publicului contemporan cât și strategiilor urbane, politicilor culturale și transformărilor artistice. Ele funcționează ca spații de întâlnire între creativitate, dezvoltare urbană și diplomatie culturală. Acest ecosistem divers și interconectat explică dinamica ascendentă a festivalurilor de teatru și sugerează că rolul lor în peisajul european va continua să crească, fiind un spațiu generator de oportunități pentru noi colaborări, profesionalizare artistică, pentru stimularea industriilor creative, dezvoltare durabilă.

În concluzie, includerea festivalului de teatru în politicile culturale reprezintă o investiție în dezvoltarea culturală, educațională și socială a comunității. Prin sprijin instituțional coerent și prin strategii culturale bine definite, festivalurile de teatru pot deveni piloni ai vieții culturale, contribuind la consolidarea identității culturale și la creșterea calității vieții sociale.

Referințe bibliografice

1. GARAT, I. La fête et le festival, éléments de promotion des espaces et représentation d'une société idéale. *Annales de Géographie*. 2005, nr. 643, pp. 265-284. ISSN 1777-5884. Disponibil: https://www.persee.fr/doc/geo_0003-4010_2005_num_114_643_21421 [accesat 2025-12-01].

2. GHINEA, Cristina-Maria. *Revoluția digitală ca revoluție culturală. Modificarea paradigmei de comunicare a instituțiilor și evenimentelor culturale*. Rezumatul tezei de doctorat. Sibiu, 2019.
3. *Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu: Istorie*. Disponibil: https://www.sibfest.ro/ro/despre-noi?about=about_us [accesat 2025-12-07].
4. *Recycled park: floating plastic waste turned into sustainable green space*. Disponibil: <https://rotterdammakeithappen.nl/en/stories/recycled-park-floating-plastic-waste-turned-into-sustainable-green-space/> [accesat 2026-01-08].
5. *Economic Impact of Edinburgh Festivals: Technical report*. Edinburgh, 2023. Disponibil: https://www.edinburghfestivalcity.com/assets/old/Impact_Study_2022_Technical_Report_original.pdf [accesat 2026-01-08].
6. *European Festivals Association*. Disponibil: <https://www.european-festivals.eu/we-are-efa> [accesat 2026-01-10].
7. *Politicile UE și sectorul artelor spectacolului*. Disponibil: <https://culture.ec.europa.eu>. [accesat 2025-12-15].
8. POLIVTSEVA, E. *Festivals in Context: The Role of the Arts in Local Cultural Policy*. Disponibil: <https://www.european-festivals.eu/files/Festivals-in-Context-Role-Arts-Local-Cultural-Policy-Elena-Polivtseva.pdf> [accesat 2026-01-08].
9. *Perform Europe*. Disponibil: <https://performeurope.eu> [accesat 2025-12-20].